

3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією ETS : від 27.01.1999 р. № 173 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 15. – Ст. 717.
4. Седлецький О. Міжнародно-правові стандарти у сфері протидії корупції / О. Седлецький // Протидія злочинності: теорія та практика : матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2013. – 564 с.
5. Зелінська Н. А. Міжнародно-правові інструменти гармонізації антикорупційного законодавства / Н. А. Зелінська // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – № 46. – С. 451–456.
6. Міняйло Н. Є. До питання про приведення законодавства України про боротьбу з корупцією до міжнародних стандартів / Н. Є. Міняйло // Університетські наукові записки. – 2010. – № 4 (36). – С. 168–173.

7. Гавриш С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2008. – № 18. – С. 3–9.

8. Сосонін О. Про необхідність використання світового досвіду у боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці / О. Сосонін // Віче. – 2014. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4026/>

9. Котович Г. М. Загальноправова характеристика антикорупційних заходів Європейського Союзу / Г. М. Котович // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 204–209 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2010-2/10kgmzec.pdf>

Стаття надійшла до редакції 30.01.2015 р.

УДК 341.217

А. В. Мазур,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та митного права, Академія митної служби України

ЗМІНИ СТАВОК ВВІЗНОГО МИТА: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ПРАВИЛА СОТ

У статті досліджено практику зміни ставок ввізного мита з метою стабілізації платіжного балансу держави за допомогою актів національного законодавства крізь призму правил і стандартів СОТ, а також відповідного рішення Конституційного Суду України. Зроблено висновок щодо необхідності у критичному підході до запозичення термінів з актів права СОТ.

В статье исследована практика изменения ставок ввозной пошлины с целью стабилизации платежного баланса государства с помощью актов национального законодательства сквозь призму правил и стандартов ВТО, а также соответствующего решения Конституционного Суда Украины. Сделан вывод о необходимости критического подхода к заимствованию терминов из актов права ВТО.

A paper discovers a practice of changing rates of import duty to stabilize the state balance of payments by means of acts of the national legislation through the prism of the World Trade Organization rules and standards, as well as a corresponding decision of the Constitutional Court of Ukraine. It is concluded that a critical approach to term borrowing is needed.

In a recent modern history of our state there was a period of global financial and economic crisis, when a demand arose to take immediate actions to overcome «a critical state of the state balance of Ukraine». Using «price actions» import restriction should meet (a) the WTO requirements, including correspondence to accepted terminology and following all provided procedures; (b) norms of current legislation of Ukraine.

In our view a title of a binding payment is doubtful, that will be collected by customs authorities of revenue and duties if relevant Law of Ukraine No.73-VIII and Law of Ukraine 74-VIII come into legal force. A word-combination proposed in analyzed legislative acts is indicated in translation of a relevant GATT norm. In original the term is «import surcharges» and one of its semantic meanings is «an additional import tax», and in terms of the national legislation it means «an additional duty». We likewise consider a relation of a so-called «additional import levy» to specific kinds of duty to be doubtful.

We concluded that: (a) changing rates of import duty as a quick temporary fiscal instrument is provided by the WTO rules to stabilize the state balance of payments; (b) a current process of changing these rates takes partially into account a negative previous experience of implementing a so-called temporary surcharge to import duty; (c) an «additional import levy» term is contrary to the concept of the current Customs Code of Ukraine, postulates of the tax law theory, for this reason to prevent problems applying laws of Ukraine № 73-VIII, № 74-VIII these acts should be amended in terminological order and content of an individual norm.

Ключові слова: платіжний баланс, ввізне мито, ставка мита, тимчасова надбавка до мита, додатковий імпортерний збір, GATT.

Сучасний розвиток митно-правової науки неможливий без взаємного ідейного збагачення з наукою фінансового права. Поняття «мито», з одного боку, дало назву спеціальному кодифікованому акту, окремій галузі юридичної науки, з іншого – Податковим кодексом України (далі – ПК України) мито віднесено до загальнодержавних податків і зборів, а тому як таке вивчається фінансово-правовою наукою.

Власне, комплексність галузі митного законодавства, як слушно зазначає Оніщик Ю. В., зумовлює міжгалузевий характер «конструкцій» митного регулювання [1, с. 1], а також увагу представників науки фінансового права до проблематики митно-правових відносин. Подібні дослідження ще більшої актуальності набувають у зв'язку з тим, що в теперішній складній економічній ситуації постає

нагальна потреба у раціональному обґрунтуванні ефективного використання наявних митно-тарифних і нетарифних інструментів митного регулювання. В умовах членства України у Світовій організації торгівлі (далі – СОТ) критерієм ефективності виступає не лише економічний результат, а й відповідність схвалюваних правових рішень правилам цієї міжнародної організації, метою якої є «розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням... забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, забезпечення прозорості торговельних процедур» [2].

Одним із ключових показників оцінки фінансового добробуту держави є унормований Генераль-

ною угодою з тарифів та торгівлі платіжний баланс. На його основі проводиться узагальнена оцінка економічного становища країни, ефективності її світогосподарських зв'язків. На підставі фактичних даних про стан платіжного балансу міжнародними фінансовими установами, зокрема Міжнародним валютним фондом, приймаються рішення про надання конкретним країнам фінансової допомоги для стабілізації платіжного балансу та подолання його дефіциту. Розробка і складання платіжного балансу є обов'язковою умовою для всіх країн – членів Міжнародного валютного фонду [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» [4] платіжний баланс – співвідношення суми грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою здійснених нею платежів за кордон протягом певного періоду. У платіжному балансі відображається вся сукупність міжнародних економічних відносин будь-якої країни зі світовою спільнотою, до основних методів його регулювання відносять валютні, кредитні, фінансові та адміністративні заходи [5]. В Україні відповідальність за складання платіжного балансу на законодавчому рівні покладено на Національний банк України (Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р., Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р.). Крім того, спільною постановою Національного банку України (далі – НБ України) і Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) № 517 «Про складання платіжного балансу України» [6] встановлено порядок координації дій міністерств і відомств щодо формування інформаційної бази платіжного балансу.

У нещодавній новітній історії нашої держави вже був період, а саме в час глобальної фінансово-економічної кризи, коли постала потреба вжити негачайних заходів для подолання «критичного стану платіжного балансу України». Тоді 2009 року було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою» [7], яким передбачався варіант упровадження на період до шести місяців так званої 13-відсоткової тимчасової надбавки до ставок ввізного мита, а також розширення повноважень українського уряду щодо його адміністрування.

Делегування українським парламентом КМ України права «визначати окремі елементи правового механізму регулювання ввізного мита» (малася на увазі тимчасова надбавка) рішенням Конституційного Суду України від 23.06.2009 р. № 15-рп/2009 у справі за конституційним поданням Президента України [8] визнано порушенням конституційного принципу поділу державної влади, що не відповідає вимогам ст. 6, ч. 2 ст. 8, ч. 2 ст. 19, ст. ст. 67, 75, п. 3 ч. 1 ст. 85, ст. 91, п. 1 ч. 2 ст. 92 Конституції України.

Автор цієї статті був залучений до підготовки доктринального аналізу згаданого вище конституційного подання Президента України за запитом судді-доповідача у даній справі, й основні аргумен-

ти, які треба зазначити, збіглися з позицією суду конституційної юрисдикції, доведені до наукової громадськості [9]. Нагадаємо лише окремі позиції, які не втратили актуальності у зв'язку з необхідністю у дослідженні відповідності процесу змін ставок ввізного мита правилам СОТ.

По-перше, норми права СОТ, у даному випадку щодо подолання кризи платіжного балансу в державі, жодним чином не заперечують пріоритетності конституційно-правових норм, у тому числі у сфері митного регулювання. По-друге, обмеження імпорту через вжиття «цінових заходів» (саме такий термін вжито у п. 2 Домовленості про положення Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року [10] щодо платіжного балансу, під ним розуміються «додаткові імпорتنі збори, вимоги про внесення депозитів імпортерами або інші рівноцінні торговельні заходи, що відбиваються на ціні імпортованих товарів») має відповідати: а) вимогам СОТ, у тому числі й в частині відповідності прийнятій термінології та додержання всіх передбачених процедур; б) нормам чинного законодавства України.

Щодо останнього, то маємо певний прогрес: обрано кращий з погляду нормотворчого процесу варіант фіксації змін ставок імпортного мита, аніж той, коли ст. 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» було доповнено п. 3 такого змісту: «Тимчасова надбавка до діючої ставки ввізного мита вважається ввізним митом у розумінні Закону України «Про Єдиний митний тариф» [11] (у п. 2 Прикінцевих положень Закону читаємо вже «тимчасова цільова (!) надбавка до ставок ввізного мита»). Для того щоб не вводити подібні більш ніж сумнівні презумпції («надбавка до мита є митом»), було прийнято рішення не вносити змін у декілька законодавчих актів, а саме: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закон України «Про Митний тариф України».

Разом з тим у Законі України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо стабілізації платіжного балансу» (далі – Закон України № 74-VIII), на жаль, не враховано обидва слушних зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України, висловлені на підставі аналізу законопроекту тоді ще за реєстр. № 1563. Аналіз положень цього законопроекту засвідчив наявність аналогічних концептуальних зауважень, текст яких було викладено фахівцями-юристами до проекту Закону України «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року» (реєстр. № 1562 – нині це Закон України № 73-VIII). Отже, маємо два закони України, один з яких встановлює заходи щодо стабілізації платіжного балансу України згідно з правилами СОТ, другий – для внесення змін до Митного кодексу України щодо стабілізації платіжного балансу. Ігнорування іншого зауваження призвело до «розмитості» предмета регулювання Закону України № 74-VIII і свідчить про невідповідність назви нормативно-правового акта його змісту через намагання унормувати податкову пільгу щодо товарів, які у межах ратифіко-

ваних Верховною Радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки ввозяться на митну територію України резидентами-суб'єктами космічної діяльності.

Загалом і щодо першого, і щодо другого наведених правотворчих орієнтирів у бізнес-середовищі серед фахівців-юристів точиться жвава дискусія. «Галас, який здійснюється щодо апріорі невідповідності як такого запровадження додаткових імпорتنних мит (точніше «зборів» – прим. автора) для підтримання рівноваги платіжного балансу зобов'язанням України в рамках СОТ, ще раз підтвердив гостру необхідність підвищення загального рівня обізнаності бізнес-середовища, політиків і державних діячів, журналістів з угодами СОТ, можливостями та заборонами, які вони передбачають» [12].

Не можна не погодитися з автором наведеного вище висловлювання стосовно того, що 1) стаття XII Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (далі – ГАТТ) дозволяє застосовувати не лише квоти з метою підтримки рівноваги платіжного балансу, заборонено одночасне застосування і кількісних, і цінових обмежень; сам собою додатковий митний платіж не суперечить міжнародним зобов'язанням України; 2) Україна не зобов'язана проводити консультації з бізнесом та торговельними партнерами перед запровадженням додаткового імпортного збору, проте держава в особі уповноважених органів влади має протягом 4 місяців після вжиття заходів розпочати консультації з Комітетом СОТ з обмежень у зв'язку з платіжним балансом; 3) існує нагальна потреба у дотриманні прописаної в ГАТТ процедури, у тому числі щодо залучення до оцінки рівня критичності платіжного балансу Міжнародного валютного фонду, виключного й тимчасового характеру даного заходу.

Сумнівним, на нашу думку, є інше – назва обов'язкового платежу, що його справлятимуть митні органи доходів і зборів у випадку, коли розглянуті 28.12.2014 р. Закон України № 73-VIII та Закон України № 74-VIII наберуть чинності, тобто з моменту опублікування рішення КМ України за результатами консультацій з міжнародними фінансовими організаціями (на момент написання цієї статті консультації не були завершені). Про це додатково наголосило у своєму листі Міністерство фінансів України [13].

Запропоноване в аналізованих законодавчих актах словосполучення вказано в перекладі відповідної норми ГАТТ. В оригіналі термін звучить як «import surcharges» [14], одне із семантичних значень якого «додатковий податок на імпорт», а з погляду вітчизняного законодавства – «додаткове мито».

Крім питання адекватного перекладу міжнародно-правових актів, постає й інше: чи не суперечить законодавчій логіці й теорії податкового права термін «додатковий імпорتنний збір»? Чи є він спеціальним митом за своєю правовою природою, іншими словами, чи не суперечить концепції МК України намір внести зміни до його п. 4 ч. 2 ст. 271, а саме згідно з підп. 3 п. 1 Закону України

№ 74-VIII [15] доповнити словами «додатковий імпорتنний збір»?

Отже, відповідно до п. 1.2 ст. 1 ПК України в редакції Закону № 4915-VI від 07.06.2012 р. правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначаються цим Кодексом, крім правил оподаткування товарів митом, які встановлюються МК України та іншими законами з питань митної справи. Останні згідно з п. 3.1 ст. 3 ПК України в частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням митом операцій з переміщення товарів через митний кордон України, віднесено до джерел податкового законодавства України.

«Сучасні уявлення про мито диференціюються на три види: 1) мито є непрямим податком; 2) мито є різновидом збору; 3) мито не належить ні до податків, ні до зборів, а займає своє особливе місце в податковій системі» [1, с. 19]. І далі в роботі, присвяченій митним правовідносинам, наголошено на необхідності розмежовувати такі обов'язкові платежі, як мито і збори, бо перше не пов'язує платіж із вартістю послуг, що надаються його платнику, а другі – навпаки, являють ще й собою зустрічне задоволення інтересів декларантів і при цьому не виконують регулятивну функцію, властиву миту [1, с. 19].

З іншого боку, умовний характер мита (перетинання митного кордону) не дозволяє віднести його до податків [16, с. 22], як це зроблено у підп. 9.1.7 ПК України. На думку М. П. Кучерявенка, мито разом із, наприклад, платою за торговий патент варто вважати податковою платою, не відносячи його ані до податків, ані до зборів [16, с. 42]. Учений не лише переконливо аргументує свою позицію, але й слушно зауважує, що розмежування податків, зборів, інших платежів є не тільки теоретичною проблемою, а й значною мірою проблемою практики.

Сумнівним видається і віднесення так званого «додаткового імпортного збору» до особливих видів мита. Крім того, через вилучення ч. 2 ст. 275 МК України фактично скасовуються правові підстави для функціонування Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, шляхом додавання у перелік особливих видів мита так званого додаткового імпортного збору закладається суперечність із самим концептуальним визначенням особливого мита як такого, що, за ідеєю авторів закону, не повинне залежати від інших видів мита (ч. 1 ст. 275 МК України). Але додатковий імпорتنний збір якраз безпосередньо залежить від увізного мита, бо розмір його вказується у відсотках «для товарів, що класифікуються у товарних групах згідно з УКТЗЕД» (ст. 4 Закону України № 73-VIII).

Проведений аналіз національного законодавства, а також норм ГАТТ і тексту відповідних Домовленостей, що є їх невід'ємною частиною, спонукає до певних висновків: а) зміна ставок увізного мита як оперативний тимчасовий фіскальний інструмент передбачено правилами СОТ з метою стабілізації платіжного балансу в державі; б) у нинішньому процесі зміни цих ставок частково враховано негативний попередній досвід упровадження так званої

тимчасової надбавки до імпортного мита; в) термін «додатковий імпортний збір» суперечить концепції чинного МК України, постулатам теорії податково-го права, тому з метою унеможливлення проблем із застосуванням законів України № 73-VIII, № 74-VIII у них мають бути внесені відповідні зміни термінологічного порядку й за змістом окремих норм.

Список використаної літератури

1. Оніщик Ю. В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського союзу: фінансово-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 / Ю. В. Оніщик. – К., 2014. – 44 с.
2. Світова організація торгівлі (СОТ) // Офіційний сайт МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/wto>
3. Платіжний баланс: методичний коментар НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44459&cat_id=44464
4. Про Національний банк України : Закон України : від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
5. Тенденції формування зовнішніх платіжних дисбалансів: глобальні чинники та ризики для України / [за ред. Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2013. – 62 с.
6. Про складання платіжного балансу України : Постанова КМ України, НБ України : від 17 березня 2000 року № 517 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 12. – Ст. 469.
7. Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою : Закон України : від 04.02.2009 р. № 923-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 27. – Ст. 349.

8. Рішення Конституційного Суду України від 23 червня 2009 року № 15-рп/2009 (справа про тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита) // Офіційний вісник України. – 2009. – № 48. – Ст. 1629.

9. Мазур А. В. Регулятивна функція держави в умовах членства в Світовій Організації Торгівлі: правовий аспект / А. В. Мазур // Вісник Академії митної служби України. – 2009. – № 2 (3). – С. 101–108.

10. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2989.

11. Про Митний тариф України : Закон України № 371-14 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 36–43. – Ст. 508.

12. Никольська Н. Міфи СОТ та загрози платіжному балансу України [Електронний ресурс] / Никольська Н. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2014/12/26/7029196/>

13. Про законопроекти щодо стабілізації платіжного балансу : лист Міністерства України : від 21 січня 2015 року № 31-11310-12-10/1723 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qdpro.com.ua/news/konsultacii-s-mezhdunarodnymi-organizacijami-otnositelno-dopolnitelnogo-importnogo-sbora-eshche>

14. Understanding on the balance-of-payments provisions of the general agreement on tariffs and trade 1994. – P. 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/09-bops.pdf

15. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо стабілізації платіжного балансу : Закон України : від 28 грудня 2014 року № 74-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 21.

16. Податкове право : навчальний посібник / [Бех Г. В., Дмитрик О. О., Кобильнік Д. А. та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2015 р.

УДК 347.73:336.2

Э. В. Мирзалиев,

докторант кафедри «Международного частного права и европейского права» Бакинского государственного университета (г. Баку, Азербайджан)

ПРИНЦИПЫ И СИСТЕМА ИСТОЧНИКОВ МЕЖДУНАРОДНОГО НАЛОГОВОГО ПРАВА

У статті проаналізовано принципи і систему джерел міжнародного податкового права на основі існуючого в правовій літературі розмаїття думок та міжнародної практики. Наголошено на тому, що для кожної правової галузі характерні своєрідні принципи і стандарти, які виступають вихідними положеннями саме для неї. Зазначено, що основу міжнародного податкового права, як і інших галузей, становлять такі загальноприйняті принципи, як суверенна рівність держав, невтручання у внутрішні справи, повага прав і свобод людини, вирішення конфліктів мирним шляхом, недопущення расової дискримінації, співпраця та ін.

В статті принципи і система джерел міжнародного податкового права аналізуються на основі існуючого в правовій літературі різноманітності думок та міжнародної практики. Концентрується увага на тому, що кожна правової область володіє своїми принципами і стандартами, які виступають вихідними положеннями саме для неї. Зазначено, що основу міжнародного податкового права, як і інших галузей, становлять такі загальноприйняті принципи, як суверенна рівність держав, невтручання у внутрішні справи, повага прав і свобод людини, вирішення конфліктів мирним шляхом, недопущення расової дискримінації, співпраця та ін.

The article is devoted to the system of sources and principles of international tax law based on the diversity of opinions encountered in international practice and legal literature. It is noted that each legal sphere has its own special principles and standards. Those principles can be regarded as starting provisions in this scope. The same is distinctive for the international tax law. On the other hand, such recognized principles of international law as sovereign equality of states, non-interference in domestic affairs, protection and promotion of human rights, peaceful settlement of disputes, prohibition of discrimination, cooperation and etc. are also playing fundamental role for the international tax law. The principles are the foundation of international tax law. Principles play a determinant role in formation of international tax law. Being a part of normative regulation, principles direct and are impetus for further lawmaking process. Principles of international tax law can be relatively divided into 2 groups: general and particular. General principles of international tax law are generally accepted principles of international law. Those are the following ones: sovereign equality of states, cooperation, mutual recognition, fulfillment of obligations in good faith, prohibition of discrimination.

As to the particular principles of international tax law, scholars define system of that principles in various ways. Scholars considering international tax law as a part of international economic law or as an institution of economic law, adhere such a view that principles of international economic law also constitute the system of principles of international tax law. The following principles can be listed as specific principles of international tax law: abolishment of double taxation,